

Standvastiglezers vragen...

VRAAG Graag een toelichting op het woord 'Hoewel' in Hebr. 5:8 'Hoewel Hij de Zoon was *nochtans* (cursief, dus door de Statenvertalers ingevoegd) gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij heeft geleden.' Zou daar ook de vertaling 'Omdat' mogelijk zijn? Dat lijkt mij hier een betere betekenis te geven: 'Omdat Hij de Zoon was, heeft Hij gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden.' Ik kom daarop omdat in Genesis 48:14 in plaats van 'want' (dezelfde betekenis als 'omdat') volgens de kanttekening ook 'hoewel' vertaald kan worden.

ANTWOORD Het antwoord op dat laatste kan heel kort zijn: Neen, dat kan hier niet. In Hebr. 5:8 staat in de Griekse grondtekst (want het Nieuwe Testament is in het Grieks geschreven; het Oude Testament in het Hebreeuws) het voegwoord 'kaiper'. Dit woord kan alleen maar 'hoewel' betekenen (of 'ofschoon', wat helemaal hetzelfde is als 'hoewel'). 'Kaiper' komt naast deze plaats nog vijfmaal in het NT voor: Filipp. 3:4. Hebr. 7:5; 12:17. 2 Petr. 1:12. Openb. 17:8. Steeds hebben de Statenvertalers het vertaald met 'hoewel'.

In Gen. 48:14 gaat het om een totaal ander woord, het Hebreeuwse woordje 'ki'. Dat betekent meestal 'want', maar kan ook andere betekenissen hebben zoals 'hoewel'. Hoewel Christus Gods Zoon was, heeft Hij moeten lijden en zo gehoorzaamheid geleerd. Wat wil de apostel daarmee zeggen? Het moeilijkste woord uit dit vers is voor mij niet 'hoewel', maar 'geleerd'. Als Zoon van God behoefde Hij toch niets te leren? Als Zoon van God was Hij toch alwetend? Hij wordt zelfs in de Schrift de eeuwige Wijsheid genoemd. Hoe kan er dan gezegd

worden dat Hij nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft, 'hoewel Hij de Zoon was'? Hier zien we ons gesteld voor het grote geheimenis van het samengaan van twee naturen, de Goddelijke en de menselijke, in de ene Persoon van de Middelaar. Kanttekening 18 gaat daarop dan ook in. Naar Zijn Goddelijke natuur, als Zoon van God, was Hij alwetend. Naar Zijn menselijke natuur, als Zoon des mensen, niet. Zie een duidelijk voorbeeld daarvan Mark. 13:32 met kanttekening 35. Zo kan er naar Zijn menselijke natuur ook gezegd worden dat Hij toenam in wijsheid, Luk. 2:52, met andere woorden dat Hij geleerd heeft. Zo kan er hier gezegd worden, dat Hij naar Zijn menselijke natuur gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij heeft geleden. Wij schrijven dit met grote schroom, want de vereniging van de twee naturen in de ene Persoon van de Middelaar is een groot geheimenis. Hier ontvouwen zich hoogten en diepten waar ons verstand vol eerbied stil moet staan. Hoewel... Dat woord geeft een paradox aan. Is er een grotere paradox denkbaar dan deze? Hij, de eeuwige Zoon van de eeuwige God, aan Wie alles in hemel en op aarde onderworpen is, heeft gehoorzaamheid willen leren. Hij Die het Leven is, heeft de dood willen ingaan. En nog een andere kant van de paradox: Moest Christus nog *gehoorzaamheid* leren? Als de eeuwige Zoon van de eeuwige God was Hij toch te allen tijde al volmaakt gehoorzaam aan Zijn Vader? Zijn gehoorzaamheid betoonde Hij reeds, toen Hij in de stilte der eeuwigheid zeide: Zie, Ik kom; in de rol des boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o Mijn God, om Uw welbehagen te doen; en Uw wet is in het midden Mijns ingewands, Ps. 40:8, 9. Hoewel Hij als de Zone Gods Zich in alles

volkomen onderworpen heeft aan de wil van Zijn Vader, moest Hij toch nog gehoorzaamheid leren uit hetgeen Hij moest lijden.

Waarom dan?

Omdat dat lijden *plaatsbekledend* was. Omdat Hij voor de Zijnen niet alleen door Zijn dadelijke gehoorzaamheid de wet volmaakt moest onderhouden, maar ook door Zijn lijdelijke gehoorzaamheid door het sterven van de vervloekte dood des kruises en door Zijn nederdaling ter helle, beladen met de zonden van Zijn volk, voor die zonden de straf moest dragen die zij anders eeuwig zouden hebben moeten dragen. Hij moest gehoorzaamheid leren, omdat de Zijnen de gehoorzaamheid moedwillig afgeleerd hadden.

We hebben er maar iets van gestameld, met alle tekort, maar toch wel zoveel om te zeggen: Lieve apostel, dat gij, daartoe geïnspireerd door de Geest Gods, dat woordje 'hoewel' hebt neergeschreven om ons te wijzen op die paradox.

Zeker dichter riep ervan uit:
Leer mij, o Heer, Uw lijden recht betrachten.
In deze zee verzinken mijn gedachten.
O liefde, die, om zondaars te bevrijden,
Zo zwaar woudt lijden!
'k Zie U, God Zelf, in eeuwigheid geprezen,
tot in den dood als mens gehoorzaam
wezen, in onze plaats gemarteld en
geslagen, de zonde dragen.

Het zal dan toch wel een levensnoodzaak zijn, geachte vriend, dat wij op rechtsgronden dat 'in onze plaats' mogen uitspreken.

VRAAG Met alle achting voor de Statenvertalers moeten we toch vaststellen, dat ze in Klaagliederen 1:7 niet goed geweten hebben wat een bepaald Hebreeuws woord betekende. Omdat ze er de letters van sabbat in gezien hebben, hebben ze maar gegist dat het 'rustdagen' zou betekenen. We weten nu echter dat het 'verdelging, ondergang' betekent.

ANTWOORD Daarmee schat u de kennis van de Statenvertalers te laag in. Zij hebben in het woord inderdaad de stam sjabat gezien, dat als werkwoord betekent: ophouden, rusten (en daar is inderdaad de sabbatdag van afgeleid); voorts in de actieve werkwoordsvormen: doen ophouden, afschaffen (2 Kon. 23:5, 11), wegdoen (Ps. 119:119, zie de kanttekening aldaar), vernielen (Amos 8:4, zie eveneens de kanttekening).

Die scala aan betekenissen kan leiden tot een zelfstandig naamwoord met als betekenis: ophouding, afschaffing, vernieling, verwoesting.

Maar er is een bijzonder verband tussen die beide betekenisgroepen.

Een van de grote zonden die geleid hebben tot de ondergang van stad en tempel was de sabbatsontheiliging. Die zou een vreselijk oordeel teweegbrengen. De rust die de Heere het volk gegeven had als een zegen, in Zijn gunst, zou dan verkeren in een dodelijke rust, als een oordeel. De versmade sabbatszegen zou een sabbatsvloek worden. Zie het aangrijpend beschreven in Lev. 26:34, 35; 2 Kron. 36:21 en andere plaatsen.

Dit hebben de Statenvertalers op de achtergrond gezien van Klaagliederen 1:7. Zie dat in kanttekening nr. 47, waarin én over de sabbatten, én over de verwoesting

van het land gesproken wordt, met verwijzing naar Leviticus 26. Alleen, hoe is deze woordspeling het beste te vertalen? De Vulgata, Luther en de Engelse Bijbel hebben zonder meer 'sabbatten'. De Statenvertalers hebben dit woord kennelijk niet willen gebruiken, omdat het hier niet om de normale wekelijkse sabbatten gaat, maar om de gedwongen rustdag als oordeel. Zij volgden daarin Calvijn, die ter vertaling een woord voorstelt, dat we in het Nederlands zouden weergeven als 'ophouding', 'stilstand'. Calvijn schrijft dat hier de vijanden spotten dat de Joden nu een lange sabbat hebben, nu de stad verlaten is en er niemand meer woont.

In elk geval zijn we dan dichter bij de bedoeling van de profeet dan NBG'51 (ze lachten om haar ondergang), de NBV (ze lachten om haar ongeluk), de Groot Nieuws Bijbel (lachten om haar val), omdat daarin de verbinding met de sabbatsontheiliging geheel verloren is gegaan.

VRAAG In de nieuwere GBS-bijbels staat aan het slot van Prediker 7:14 'dat de mens niet zou vinden iets dat na Hem zal zijn'. Wat is de reden dat u daar Hem met een hoofdletter bent gaan schrijven? Of is dat een zetfout?

ANTWOORD Inderdaad had de GBS aanvankelijk 'hem' in Prediker 7:14 met een kleine letter, evenals bijvoorbeeld ook de Jongbloedbijbels dat hebben. Op grond van de kanttekening hebben wij dat echter gewijzigd in onze latere en huidige uitgaven. U weet ongetwijfeld, dat onze Nederlandse taal in de zeventiende eeuw nog niet het gebruik van 'eerbiedshoofdletters' kende bij de persoonlijke voornaamwoorden.

Men schreef altijd 'hij', 'hem', 'zijn', of het nu om een mens dan wel om God ging. Het is dan wel eens moeilijk te bepalen of onze Statenvertalers in een bepaalde plaats een van de Goddelijke Personen bedoelden of een mens of engel. Maar dat verduidelijkten ze dan doorgaans wel weer in een kanttekening. En zo is dat ook hier gebeurd. Bij 'na hem' tekenden zij aan:

'Te weten na God, dat is, opdat de mens alleen op Gods schikking en regering zou zien, zonder dit of dat buiten God te willen onderzoeken of doorgronden. Anders: na hem, te weten na dien mens, geschieden zal. Anders: op zulke wijze dat de mens na Hem niets zou kunnen vinden, dat is, God heeft alles zo wijselijk geordineerd, dat geen mens na Hem iets bekwaamers zou kunnen vinden of bedenken.'

Bedenk hierbij, dat in de zeventiende-eeuwse Statenbijbels ook in de kanttekening, net als in de bijbeltekst, 'na hem' staat, zonder hoofdletter, maar in het verband is het wel duidelijk of zij God of de mens zelf bedoelden.

U ziet, dat onze overzetters van mening waren, dat de woorden meerdere uitlegingen toelieten. De GBS houdt zich in haar uitgaven strikt aan de uitleg die de Statenvertalers zelf hebben gegeven, in hun kanttekeningen. Wanneer zij dan, zoals hier, meerdere verklaringen geven, dan volgen wij de eerst vermelde, omdat deze de voorkeur van de Statenvertalers had.

L. M. P. Scholten

